A°. 1848. VRIJDAG, 11 AUGUSTUS.

HAAGSCHE BERIGTEN.

BIJBLAD TOT DE ARNHEMSCHE COURANT

's Gravenhage, 10 *Augustus*.

Uit het gisteren in de Tweede Kamer uitgebragte algemeen verslag van de commissie van rapporteurs over de wets-ontwerpen, strekkende tot Herziening der Grondwet, ontleent men het volgende:

Bij het nieuwe onderzoek, hetwelk dienaangaande in de afdeelingen der Tweede Kamer heeft plaats gehad, en waaraan door 52 leden is deelgenomen; heeft men zich algemeen door de overtuiging laten leiden, dat na de plaats gehad hebbende wisseling van denkbeelden over het groote werk der grondwets-herziening, het in den tegenwoordigen stand dier hoogst gewigtige aangelegenheid allezins nuttig en raadzaam is te achten, om zich zooveel mogelijk te bepalen tot hetgeen daarbij geacht kan worden hoofdzaak te zijn. Daarom ook heeft men, ofschoon daarvoor ruime stof scheen voorhanden te zijn, zich onthouden van in eene opzettelijke beoordeeling of wederlegging te treden der stellingen en redeneringen, die in de Memorie van Beantwoording tot verdediging van de zienswijze der Regering zijn vooruitgezet en ontwikkeld; weshalve uit het deswege in dit verslag bewaarde stilzwijgen geenszins de gevolgtrekking zou mogen worden afgeleid, dat de leden der Kamer aan al die stellingen hun zegel hechten, of al die redeneringen beamen. Integendeel hebben vele leden uitdrukkelijk verklaard, te dezen aanzien in hun geheel te willen blijven en zich in 't algemeen omtrent vroeger ontwikkelde, maar thans niet op nieuw ter sprake gebragte bezwaren eene volkomene vrijheid van oordeel voor te behouden.

Uit den aard der zaak heeft men in de eerste plaats de aandacht gevestigd op de vijf hoofdpunten, die in het vroeger verslag, om daarbij ontwikkelde redenen, op den voorgrond zijn gesteld, en die thans in verband moesten worden beschouwd met de wijzigingen, welke de Regering, voor zooveel enkele dier punten betreft, in de deswege voorgedragene grondwets-artikelen heeft gebragt, of ook met de redenen, die de Regering bewogen hebben, om ten aanzien der overige in haar vroeger stelsel te volharden. Het deswege verhandelde kan aldus worden zamengetrokken:

I. *Het stelsel van vertegenwoordiging*. Bij de nadere overweging van dit zeer belangrijk hoofdpunt, heeft men het der regering geenszins kunnen toegeven, dat het invoeren van regtstreeksche verkiezingen voor de Tweede Kamer dezerzijds reeds als eene besliste zaak zou kunnen worden aangemerkt. Zoo toch de meerderheid vroeger verklaard heeft, onder de bestaande omstandigheden, niet ongeneigd te zijn, om tot het stelsel van regtstreeksche verkiezingen toe te treden, werd die toestemming uitdrukkelijk verbonden aan eene in haar oog onmisbare voorwaarde, die namelijk, dat de Eerste Kamer op eene wijze moest worden ingerigt en zamengesteld, geschikt om dezen tak van wetgevende magt aan zijne bestemming te doen beantwoorden en een genoegzaam tegenwigt voor de uitbreiding van het democratische beginsel te doen geboren worden. Daar men nog steeds van ditzelfde denkbeeld uitging, werd de overweging in de afdeelingen over het stelsel van vertegenwoordiging ditmaal geheel beheerscht door de vraag: bieden de nieuwe voorstellen der Regering omtrent de wijze van verkiezing en de voorwaarden van verkiesbaarheid der leden van de Eerste Kamer genoegzame waarborgen aan, dat die Kamer voortaan zijn zal wat zij, ook naar de stellig in de Memorie van Beantwoording uitgedrukte meening, in het nieuwe stelsel werkelijk wezen moet? Ofschoon men gaarne erkende, dat uit dit oogpunt de aanhangige wets-ontwerpen reeds eene wezenlijke verbetering hebben ondergaan, werd door eene vrij aanzienlijke meerderheid het gevoelen voorgestaan, dat, zonder groote afwijking van het tegenwoordig stelsel der Regering, die verbetering nog verder kon en behoorde te worden voortgezet.

Men had daarbij vooral het oog op den kring, binnen welken, volgens het laatstelijk gedane voorstel, de keuze der leden van de Eerste Kamer zich beperken zou en dien men, in het belang van eene doelmatige zamenstelling van dat staatsligchaam, meer wilde hebben uitgebreid. De bepaling, dat alleen een hooge aanslag in de directe belastingen de bevoegdheid schenken kan, om door de Provinciale Staten tot lid van de Eerste Kamer te worden verkozen, gaat uit van het denkbeeld der erkenning eener geldaristocratie, welk denkbeeld de Regering zelve niet eens zeer aannemelijk acht. De meerderheid drong er daarom met ernst op aan, dat de kiesbevoegdheid, behalve aan de hoogst belasten, ook aan bepaalde categorien van personen mogt worden geschonken, die door hunnen maatschappelijken stand, vroeger bekleede betrekkingen of uitblinkende wetenschappelijke verdiensten op deze onderscheiding aanspraak kunnen maken. De bedenking, dat zoo doende de Eerste Kamer te zeer uit ouden van dagen zou kunnen worden zamengesteld, was in het oog der meerderheid niet van afdoenden aard, daar men immers van de Provinciale Staten vertrouwen mag, dat zij uit de categorien eene keuze van werkelijk geschikte personen zouden doen; terwijl aan den anderen kant het gevaar, hetwelk de Regering hier vreest, ligt in nog sterkere mate zou bestaan, als uitsluitend van de meest gegoeden in den lande sprake moet zijn. De hoogste trap van gegoedheid wordt toch in den regel eerst op eenen meer gevorderden leeftijd bereikt en gaat geenszins altijd met de noodige geschiktheid en lust tot het vervullen van moeijelijke verpligtingen jegens het Vaderland gepaard. Andere leden voegden hier nog bij, dat zelfs wanneer men met de Regering den aanslag in de belastingen alleen in rekening wil brengen, het voorstel om op iedere 5000 zielen één verkiesbaar te stellen, de keus te veel beperkt. De Regering schijnt daarbij een onderdeel van art. 56 der Belgische staatsregeling te hebben willen navolgen, maar heeft, naar men meent, ten onregte slechts dat deel van het stelsel toepasselijk verklaard. De vaststelling van eenen bepaalden census behoort vooraf te gaan, en daarbij moet dan, voor het geval dat die census, naar verhouding van het zielental, het vereischte getal verkiesbaren niet oplevert, de bepaling omtrent andere verkiesbaren uit de hoog belasten gevoegd worden: want niet vermindering, maar vermeerdering der in aanmerking komende personen is hier het doel. Zoo als het nieuw voorgedragen art. 4 van het IIIde wets-ontwerp nu ligt, zou ten minste voor sommige provincien het aantal ingezetenen, die tot lid der Eerste Kamer kunnen verkozen worden, minder bedragen, dan volgens het vroeger art. 4 van dat [illegible] het geval zou zijn geweest. Nog waren er eenige leden, die het gevoelen opperden, dat in allen gevalle de hoogst belasten uit het kiesdistrict, en niet uit de provincie, als verkiesbaar moesten worden aangewezen, daar anders, met opzigt tot eenige der provincien, de ongelegenheid zich zou opdoen, dat de verkiesbaren uitsluitend in de voornaamste stad der provincie gevestigd waren. — Ook nog meer regtstreeks is het door de Regering thans omtrent de verkiezing der leden van de Eerste Kamer gedane voorstel bestreden. Zoo kwamen sommige leden terug op het denkbeeld, dat de benoeming van de leden dier Kamer aan den Koning moest verblijven, die dan tevens een onbeperkt regt tot aanvulling dier Kamer behoorde te bezitten, terwijl de benoeming voor het leven moest plaats hebben, en het staatsligchaam zelf onontbindbaar moest worden verklaard. Alleen bij zoodanig eene regeling kon, naar dit gevoelen, de Eerste Kamer de vereischte zelfstandigheid en vastheid bezitten, en de leden, die het voorstonden, verklaarden dan ook zoo veel daaraan te hechten, dat zij, indien het niet wierd aangenomen, hunne stem aan de invoering van een stelsel van regtstreeksche verkiezingen voor de Tweede Kamer niet zouden kunnen geven. Eindelijk waren er leden, die het verkeerd gezien achtten, om de keuze der leden van de Eerste Kamer aan de Provinciale Staten-vergadering op te dragen.

Zij meenden, dat deze vergaderingen daardoor haar eigenlijk karakter van administrative ligchamen te zeer zouden verliezen, en dat de kiezers, door wie zij zullen worden zamengesteld, te zeer in tweestrijd zouden worden gebragt, of zij bij hunne keuzen wel enkel op de behoefte aan een goed provinciaal beheer konden letten. Hier kwam nog bij, dat bij deze soort van verkiezingen het constitutionneel beginsel, om onder bepaalde omstandigheden door de ontbinding der wetgevende Kamers een regtstreeksch beroep op het volk te doen, slechts zeer gebrekkig in toepassing kon worden gebragt. Sommigen gingen zelfs zoo ver, dat zij, om dit bezwaar weg te nemen, in het stelsel der Regering zelve, de ontbindbaarheid der Provinciale Staten-vergaderingen noodzakelijk achtten.

Ofschoon alzoo weder omtrent de wijze van zamenstelling der Eerste Kamer groot verschil van gevoelen heerschte, heeft de meerderheid zich zoodanig verklaard, dat men veilig stellen kan, dat de verwezenlijking van het denkbeeld om de verkiesbaren voor de Eerste Kamer niet enkel uit hoog belasten, maar tevens uit categorien van anderzins vóor het lidmaatschap dier Kamer bijzonder geschikte personen te doen bestaan, op het lot van het wets-ontwerp, dat tot de *Staten-Generaal* betrekking heeft, eenen beslissenden invloed zou kunnen uitoefenen.

II. *De Raad van State*. De overgroote meerderheid heeft zich, vooral ook met het oog op de behoefte aan bezuiniging en vereenvoudiging, die zich als 't ware met iederen dag sterker doet gevoelen, tegen het voortdurend bestaan van dit collegie verklaard. Die meerderheid meende, dat indien omtrent de mogelijkheid, om hier dat beginsel van vereenvoudiging toe te passen, nog twijfel kon bestaan, de wijze, waarop de Regering in hare Memorie van Beantwoording het behoud van eenen op zeer kleine schaal ingerigten Raad van State bepleit, geschikt is, om dien twijfel weg te nemen en het bedoelde ligchaam werkelijk als een noodeloos toevoegsel tot het raderwerk der nieuwe staats-instellingen te doen beschouwen. Dat toch de Raad van State niet zou kunnen worden gemist, omdat de Koning anders, als het ministerie gezamenlijk zijn ontslag vraagt, geheel alleen zou staan, kan men niet toegeven, daar bij de regelmatige werking van het constitutionnele stelsel het verantwoordelijk ministerie niet wordt ontslagen, zonder dat het dadelijk door een ander vervangen wordt. De behoefte aan een Raad van State uit dit oogpunt wordt dan ook geenszins door het voorbeeld van andere constitutionnele Staten bevestigd. Overigens herhaalde men het reeds vroeger aangevoerde omtrent de schadelijke werking, die een onverantwoordelijk raadgevend collegie onder het nieuw in te voeren stelsel zou kunnen uitoefenen. Daar echter enkele leden op dit punt naar het gevoelen der Regering overhelden, verklaarde een deel der meerderheid zich ten slotte niet ongeneigd, om de gelegenheid open te laten, opdat de Raad van State, indien, na de afschaffing bij de tegenwoordige grondwetsherziening, de behoefte aan zulk een collegie zich mogt doen gevoelen, hersteld zou kunnen worden. Men zou dus van die zijde het denkbeeld niet onaannemelijk achten, om te dezen aanzien eene facultative bepaling in de Grondwet op te nemen, volgens welke, bij de nieuwe daarstelling van eenen Raad van State, de wet den werkkring van dat ligchaam zou moeten regelen.

III. *De godsdienst*. Terwijl een niet onaanzienlijk aantal leden in het gevoelen bleef volharden, dat de bepaling van art. 8, wets-ontwerp VI, omtrent de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen en de afkondiging der kerkelijke voorschriften, niet in de Grondwet behoort te worden opgenomen, en in die opneming steeds een onoverkomelijk bezwaar zag, hebben vele leden verklaard, zich met het ten deze gedane voorstel, onder de bestaande omstandigheden, te kunnen vereenigen.

Maar vermits bij verre de meeste dier laatste leden dit gunstiger gevoelen eeniglijk gegrond was op de opheldering, die de Memorie van Beantwoording omtrent de beteekenis der woorden: «*behoudens verantwoordelijkheid volgens de wet*,» behelst, werd van hunne zijde zeer nadrukkelijk te kennen gegeven, dat zij de op dit punt gedane voordragt alleen zouden aannemen in den zin, door de Regering zelve daaraan gehecht; zoodat, indien de geldigheid en juistheid van die uitlegging in twijfel kon worden getrokken, zij zich verpligt zouden achten, daarom alleen hunne stem aan het VIde der wets-ontwerpen, zoo als dit thans ligt, te onthouden.

IV. *Het onderwijs*. Enkele leden hebben zich op nieuw zeer stellig tegen het denkbeeld verklaard, om het beginsel der vrijheid van onderwijs in de Grondwet op te nemen; meenende zij, dat daardoor niet alleen aan het lager schoolwezen een gevoelige slag zou worden toegebragt, maar tevens voet zou kunnen worden gegeven aan nieuwe finantiele bezwaren voor den Staat, in zooverre namelijk men de nadeelige gevolgen van die vrijheid door maatregelen tot uitbreiding van het openbaar lager onderwijs mogt willen temperen. Andere leden gaven blijken van te dezen aanzien meer met de inzigten der Regering in te stemmen. De groote meerderheid echter bleef bij de vroegere betuiging volharden, dat zij, niet dan schoorvoetend tot de erkentenis van het beginsel der vrijheid van onderwijs kunnende toetreden, die toetreding ondergeschikt moest maken aan het erlangen van waarborgen, dat daardoor het voortdurend bestaan van een goed lager schoolwezen niet in de waagschaal zou worden gesteld. Deze meerderheid achtte uit dat oogpunt de wederopneming der bepaling in de Grondwet, dat het openbaar onderwijs een voorwerp van de [illegible] Regering zijn zal, van betrekkelijk ondergeschikt [illegible], vermits het daarbij eene schoonklinkende verklaring gold, [illegible] het tegenwoordig stelsel kracht en beteekenis mogt hebben, maar deze bij de voorgestelde regeling grootendeels zou verliezen. Daarentegen bleef zij zeer groot gewigt hechten aan het vroeger geuit verlangen, om in de Grondwet de verpligting geschreven te zien tot het aannemen bij de wet van het beginsel, dat overal in het Rijk van overheidswege voldoend openbaar lager onderwijs zal worden gegeven. Het tegen dit verlangen geopperde bezwaar kan niet worden geacht van eenig gewigt te zijn, daar men dezerzijds redelijkerwijze wel niets meer kan hebben bedoeld, dan het openstellen der gelegenheid tot het erlangen van voldoend openbaar lager onderwijs voor de tot iedere gemeente behoorende jeugd, zonder dat men daarom de vestiging van eene afzonderlijke openbare lagere school ook in de allerkleinste gemeente vorderde. De meeste leden derhalve maakten voortdurend hunne goedkeuring van het Xde der wets-ontwerpen van de bij het Voorloopig Verslag uitdrukkelijk gestelde voorwaarde afhankelijk.

V. *Het regt van vereeniging*. De groote meerderheid is op nieuw tegen het artikel, hetwelk omtrent het regt van vereeniging en vergadering in de gewijzigde Grondwet zou geschreven worden, opgekomen. Intusschen was het aantal der leden, die onvoorwaardelijk tegen de regtstreeksche grondwettige erkentenis van zoodanig regt gestemd waren, slechts gering. Verre de meeste zagen in die erkentenis geen overwegend bezwaar, mits slechts de mogelijkheid openbleef, om de uitoefening van het regt zoodanig te regelen, als, blijkens de Memorie van Beantwoording, in de bedoeling der Regering ligt. Maar dit nu, vreesde men, zou, als eenmaal het tegenwoordig art. 15 van wets-ontwerp I was vastgesteld, het geval niet meer kunnen zijn. Men kon zich bijv. niet goed voorstellen, dat, als de Grondwet aan de ingezetenen het regt, om zich te vereenigen en om vergaderingen of bijeenkomsten te houden, had toegekend, de gewone wetgever nog weder de mogelijkheid, om onder bapaalde omstandigheden de uitoefening van dit regt te schorsen, zou kunnen openlaten. Daarbij mogt niet uit het oog worden verloren, dat men hier te lande aan eene letterlijke, strenge opvatting der grondwettige voorschriften gewoon is; hetgeen dubbel behoedzaam moet maken, om in de Grondwet algemeene beginselen op te nemen, waaromtrent men reeds vooruit kan berekenen, dat zij niet voortdurend in hare volle uitgestrektheid zullen kunnen worden toegepast. De ondervinding omtrent art. 4 der bestaande Grondwet, waarin insgelijks zulk een algemeen beginsel omtrent de regten der vreemdelingen voorkwam, kan hier tot eene waarschuwende les verstrekken. De groote meerderheid blijft het om deze redenen hoogst wenschelijk achten, dat het grondwets-artikel, betrekkelijk het regt van vereeniging en vergadering, in den geest der memorie van beantwoording, en op het voorbeeld der vroeger aangehaalde artt. 19 en 20 van de Belgische staatsregeling, gewijzigd en aangevuld worde. Zoodanig eene redactie van het bedoelde grondwets-artikel zou welligt den meesten bijval vinden, die uitdrukte, dat het regt van vereeniging en vergadering alleen erkend werd, behoudens de voorwaarden en de wijze van uitoefening, door de wet te regelen.

Na de behandeling dezer vijf hoofdpunten, hebben de leden in de Afdeelingen zich meer bepaald bezig gehouden met twee andere, die wel niet in het vroegere verslag op den voorgrond zijn gesteld, maar toch reeds bij het eerste onderzoek zeer bijzondere belangstelling hadden opgewekt, en welker meer afzonderlijke overweging thans noodzakelijk wierd gekeurd, omdat de dierbaarste belangen van den Staat en van het regerend Stamhuis daarbij betrokken zijn.

VI. Het eerste der hier bedoelde, bij de vijf vroegere te voegen hoofdpunten betreft *de wetgeving voor de kolonien* en heeft dus betrekking tot de beide nieuwe grondwets-artikelen, die bij het tegenwoordig art. 39 van het wets-ontwerp II zijn voorgesteld. Men kan niet ontkennen, dat de te dezen aanzien bestaande bedenkingen, die op bladz. 19—21 van het Voorloopig Verslag zijn ontvouwd, wel verre van door de Memorie van Beantwoording of door de thans in eene der bedoelde artikelen gebragte wijziging hare kracht verloren te hebben, nog meer dan te voren wegen.

Al dadelijk heeft men aangemerkt, dat de Regering de hoofdstrekking der bezwaren, die tegen de 4de paragraaph van het nieuwe art. *a* bestaan, niet volkomen schijnt te hebben begrepen. De groote meerderheid ging daarbij uit van het denkbeeld, dat eene te ver uitgestrekte bemoeijenis der wetgeving van het moederland met de koloniën tot verderfelijke gevolgen kan leiden. Zij vreesde, dat, indien eene wettelijke regeling van alle zoodanige tot de koloniën betrekking hebbende onderwerpen, als daarvoor vatbaar werden bevonden, mogelijk wierd gemaakt, de Staten-Generaal te eeniger tijd al wat hier in aanmerking kon komen aan zich zouden kunnen trekken; waardoor het eigenlijke doel der bepalingen van het artikel geheel zou worden gemist. Daarom wilde zij de 4de paragraaph liever geheel weggelaten hebben, en in plaats daarvan het 3de lid van het artikel zoodanig hebben aangevuld, dat de onderwerpen, tot de koloniën betrekkelijk, welker regeling tot het gebied der wetgeving in het moederland zou behooren, bepaaldelijk zouden worden opgenoemd. Beperking binnen zekere grenzen, niet onvoorwaardelijke uitbreiding van den werkkring der Kamers met opzigt tot de koloniën, lag dus in de bedoeling der groote meerderheid. De beduchtheid voor zulk eene eventuele te groote uitbreiding van de bemoeijenis der Tweede Kamer met de zaken der overzeesche bezittingen is bij het nader onderzoek der wets-ontwerpen nog toegenomen, nu de Regering, wel verre van aan het verlangen der meerderheid toe te geven, doch zoo het schijnt in de meening, dat dezerzijds in § 4 eene meer bepaalde uitdrukking wenschelijk wierd geacht, daar, in plaats van de woorden: KUNNEN *door de wet geregeld worden*, de zegswijze: *wordon door de wet geregeld*, gesteld heeft. Zij heeft dus een voorschrift, hetwelk, toen het bloot facultatief was, reeds als te veel omvattend, te uitgestrekt werd beschouwd, door een voorschrift van gebiedenden aard doen vervangen; maar door deze verandering dan ook de aanneming van het artikel voor de overgroote meerderheid nog veel moeijelijker gemaakt dan te voren.

Wat het nieuwe art. *b* betreft, kan men niet ontveinzen, tot het vermoeden te hebben moeten komen, dat de steller der memorie van beantwoording zich de zaak, welke het daarbij gold, niet duidelijk voor den geest had gesteld. Er wordt in het voorgedragen artikel gesproken, eerst van een door de wet te bekrachtigen *slot der koloniale rekening* en daarna van een *batig slot*, dat onder de rijks-inkomsten wordt opgenomen, en men had dien ten gevolge dezerzijds gevraagd, of daarbij van twee onderscheidene sloten van rekening [illegible] of het ook de bedoeling der Regering kon

zijn, om onder de *koloniale rekening* te dezer plaatse de zoogenaamde remise-rekening of verantwoording van naar het moederland gezondene Oost-Indische producten te begrijpen. Nu heeft echter het antwoord der Regering de strekking, om deze laatste veronderstelling te verwerpen, en de voorgedragene bepalingen zoodanig uit te leggen, alsof in 't vervolg de koloniale rekening, waardoor dan de rekening van het geldelijk beheer der Oost-Indische koloniën in zijnen geheelen omvang te verstaan zou zijn, eerst door de wet zou moeten worden bekrachtigd, om vervolgens, indien, gelijk de memorie van beantwoording het uitdrukt, op de afgesloten rekening, na aftrek van ƒ9,800,000 voor renten, een batig slot overbleef, dit batig slot onder 's Rijks inkomsten op te nemen. Zelfs zou men uit de redenering der memorie van beantwoording moeten opmaken, dat de zaak tot nu toe steeds dien loop heeft gehad. Maar dit is nooit het geval geweest, en kan ook voor de toekomst de bedoeling niet zijn. Indien geenerlei batig slot ten behoeve van het moederland beschikbaar kon worden gesteld, dan na het afsluiten en bekrachtigen der koloniale rekening, in den zin van rekening der geheele Oost-Indische administratie opgevat, zouden er voortaan, na het verstrijken van een dienstjaar der Indische administratie, altijd verscheidene jaren moeten verloopen, eer het batig slot op zoodanig dienstjaar onder 's Rijks inkomsten zou kunnen worden opgenomen. De geldmiddelen van den Staat zouden dus van deze onmisbare bijdrage gedurende al dien tijd verstoken moeten blijven, terwijl de zoogenaamde remise-rekening, waarop tot nu toe het batig slot berustte, zou ophouden den maatstaf voor die bijdrage uit te maken. Bijna algemeen heeft men zich dus wel tegen de in het nieuwe art. *b* voorgedragene bepalingen omtrent de koloniale sloten van rekening, zoo als deze bepalingen thans van regeringswege worden uitgelegd, moeten verklaren. Naar het gevoelen van eenige weinige leden, zou de zaak te verhelpen zijn door eene verduidelijking van de twee laatste zinsneden van het artikel, en zouden deze leden dus tevreden zijn gesteld, indien slechts genoegzaam uitkwam, dat in het artikel van twee geheel onderscheidene sloten van rekening gesproken wordt, en dat het batig slot, hetwelk onder de rijks-inkomsten wordt opgenomen, dat is van de rekening der voor een bepaald jaar naar het moederland overgezondene producten. De groote meerderheid kon zich echter met dit denkbeeld niet vereenigen. Zij achtte het, ook met het voorbeeld van het gebeurde in 1840 voor oogen, ongeraden, om opzigtelijk zulk een belangrijk onderwerp bepalingen in de Grondwet te helpen schrijven, over welker waren zin en beteekenis nu reeds verschil van gevoelen bestaat, en kon dus niet anders dan volharden in het bij het voorloopig verslag aangegeven denkbeeld, daarin bestaande, dat de Grondwet zich blootelijk bepalen moest, om het vaststellen eener wet omtrent de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen voor te schrijven.

VII. *Het inkomen der kroon.* Algemeen heeft men met bevreemding en leedwezen kennis genomen van de wijze, waarop de Regering gemeend heeft, de bedenkingen, die omtrent een onderwerp van zulk een teederen aard in het Voorloopig Verslag waren opgenomen, te moeten beantwoorden. Men blijft dezerzijds innig overtuigd, dat de vermindering van het inkomen der kroon, waarop daar werd aangedrongen, niet slechts uit het oogpunt van den tegenwoordigen finantielen toestand des lands hoogst wenschelijk zou zijn, maar ook bij zou kunnen dragen, om de liefde, die de natie het regerend Stamhuis toedraagt, nog te verhoogen. Men meende dan ook te kunnen verwachten, dat de bedoelingen der Kamer omtrent dit punt van de zijde der Regering niet miskend zouden zijn, en dat deze een aandrang, die uit de zuiverste beweegredenen voortkwam, niet zijdelings zou hebben voorgesteld als geschikt om den eerbied voor de kroon te verzwakken. Allerminst had men zoo iets kunnen voorzien, vermits het aan de tegenwoordige Regering niet onbekend kan zijn, dat de Kamer, van het eerste oogenblik af, dat er van eene algemeene grondwets-herziening sprake is geweest, wel den wensch heeft gekoesterd, dat daarbij eene vermindering van het inkomen der kroon mogt worden verkregen, maar van dien wensch niet openlijk en regtstreeks in van haar uitgaande stukken, en dus ook niet in de verklaring van 16 Maart jl., gewag heeft willen maken, alleen omdat men er zoo hoogen prijs op stelde, dat het initiatief voor dezen maatregel van de kroon zelve mogt uitgaan. Slechts zeer schoorvoetende en na bij de Regering vergeefsche pogingen te hebben aangewend om zoo iets te kunnen vermijden, is de meerderheid er toe gekomen, om deze zaak in het voorloopig verslag aan te roeren. Geenerlei verwijt kan derhalve deswege aan de Kamer worden gedaan, die alle verantwoordelijkheid omtrent dit punt van zich afwerpt.

Alvorens over te gaan tot de mededeeling der bedenkingen en aanmerkingen, die bij de nadere, afzonderlijke overweging der wetsontwerpen of van de daarin voorkomende bijzondere bepalingen te berde zijn gebragt, zij hier nog aangemerkt, dat door sommige leden op nieuw in bedenking is gegeven, of het toch werkelijk niet raadzaam zou zijn, om de tegenwoordige grondwets-herziening niet uit te strekken tot zoodanige artikelen, waaromtrent eeniglijk verbeteringen in taal en stijl, die dan nog ligt van eenen betwistbaren aard zijn, worden voorgedragen.

ONTWERP VAN WET N°. I.

Van het Rijk en deszelfs inwoners.

Art. 3. Men heeft met genoegen gezien, dat de Regering aanvankelijk toegegeven heeft aan het denkbeeld, om al wat in de bestaande Grondwet met opzigt tot het hertogdom Limburg voorkomt, geheel onveranderd te laten; maar meent dat zij daaromtrent nog een stap verder behoorde te gaan, en dus, zoo als reeds vroeger werd te kennen gegeven, ook de bepaling van art. 2 der bestaande Grondwet, omtrent de uitgestrektheid van het Hertogdom, in de gewijzigde Grondwet moest opnemen. In verband daarmede zouden in den aanhef van het thans behandelde artikel de woorden: *bestaat uit de* VOLGENDE *provinciën*, moeten worden hersteld, en daar men ook tegen de bijvoeging: *in Europa* bezwaren heeft, zou dus art. 1 der bestaande Grondwet geheel onaangeroerd moeten blijven.

ONTWERP VAN WET N°. II.

Van den Koning.

Art. 7. Een groot aantal leden blijft bij het gevoelen volharden, dat het voorstel tot verandering in de troonopvolging uitsluitend van den Koning moet kunnen uitgaan, en dat dus aan de Staten-Generaal daaromtrent geen initiatief moet worden toegekend.

Art. 22 (*nieuw*). Van de zijde van enkele leden is teruggekomen op het denkbeeld, dat het toch werkelijk onraadzaam en met den geest der nieuwe instellingen strijdig is, een onverantwoordelijk collegie, als den Raad van State, te roepen tot medewerking aan zeer gewigtige daden van regering. Naar het gevoelen dier leden, erlangen de daaromtrent geopperde bedenkingen nieuwe kracht, nu de Regering het voornemen aan den dag heeft gelegd, om den Raad van State geenszins tot een magtig, invloedrijk ligchaam te verheffen, maar dat collegie op eene kleine, eenvoudige schaal in te rigten. Ook kan men het den steller der memorie van beantwoording geenszins toegeven, dat de werking der vergadering, waarvan hier sprake is, altijd van zulk eenen kortstondigen aard zal zijn. Vooral ook in de gevallen, waarover art. 27 (nieuw) handelt, zou ligt het tegendeel kunnen plaats hebben, en de uit ongelijksoortige bestanddeelen zamengestelde vergadering gedurende geruimen tijd de hoogste magt in den Staat kunnen uitoefenen.

Art. 37 (nieuw). Met aandrang is door verscheidene leden de bedenking herhaald, dat de gedeeltelijke bekrachtiging door de Staten-Generaal van geslotene verdragen tot moeijelijkheden moet leiden, die het beter is voor te komen.

ONTWERP VAN WET N°. III.

Van de Staten-Generaal.

Art. 4. Bij het Voorloopig Verslag was gevraagd, of het de bedoeling was, om den census alleen voor de verkiesbaarheid, dan wel ook voor het behoud van het lidmaatschap der Kamer, te doen gelden. Die vraag is geheel onbeantwoord gebleven. Intusschen had men er prijs op gesteld, op dat punt eenige opheldering te ontvangen, daar de bepaling van de 2de alinea van het artikel in het oog van verscheidene leden minder onaannemelijk zou zijn, wanneer zij medebragt, dat een lid van de Eerste Kamer, zoodra hij ophoudt het vereischte bedrag aan belasting te betalen, zijn lidmaatschap verliest.

Te dezer gelegenheid heeft men zich gedrongen gevoeld te doen opmerken, dat de Regering nog in verscheidene andere gevallen de bij het Voorloopig Verslag gemaakte aanmerkingen of gedane vragen om inlichting onbeantwoord heeft gelaten, en zulks ook dan, wanneer zulk een antwoord voor het goed verstand der voorgedragene grondwets-artikelen, of voor de beoordeeling of deze niet nog vollediger en juister konden worden zamengesteld, van wezenlijk belang was. Men heeft zich daarbij op onderscheidene voorbeelden beroepen.

Tegen de slotbepaling van artikel 4 is door eenige leden in het midden gebragt, of, nu de bepaling van het aantal leden, dat door iedere Provinciale Staten-vergadering voor de Eerste Kamer zal worden verkozen, alleen steunt op de bevolking van de provincie, het niet beter ware, de beslissing omtrent dit punt aan den gewonen wetgever over te laten. Er zijn toch provinciën, waar de bevolking in eene sterke verhouding toeneemt, en men zou dus binnen korteren of langeren tijd op deze grondwettige bepaling terug moeten komen.

Art. 5. Men heeft de aanleiding, die de Regering gehad heeft, om hier het woord *ingezeten* door te halen, niet goed kunnen bevroeden, en ziet er zwarigheid in, dat Nederlanders, die geene ingezetenen zijn, tot leden der Kamers zouden kunnen worden benoemd.

Art. 7 (nieuw). Door sommigen wordt het voorschrift, volgens hetwelk *de helft* der leden van de Tweede Kamer om de twee jaren aftreedt, als van eenen gevaarlijken aard beschouwd, in zoo verre als daardoor op eens de meerderheid dier Vergadering zou kunnen worden verplaatst. Wanneer men, in overeenkomst met de bij het Voorloopig Verslag geuite wenschen, den zittingtijd dezer leden op zes jaren bepaalde, en een derde om de twee jaren liet uitvallen, zou de bedoelde zwarigheid opgeheven worden, zonder dat daarom tot het stelsel van jaarlijks terugkeerende verkiezingen de toevlugt zou behoeven genomen te worden.

Art. 15. Een aantal leden blijft, op de vroeger aangevoerde gronden, van gevoelen, dat de Ministers niet tevens leden der beide wetgevende Kamers behoorden te kunnen zijn. Men behoeft zich slechts het geval voor den geest te brengen, dat onderscheidene hoofden van ministeriële departementen het lidmaatschap van eene der Kamers bekleeden, en dat daarin dan over eene algemeene staatsbegrooting gehandeld wordt, om zich te overtuigen, dat uit het vervullen der dubbele betrekking moeijelijkheden en verkeerde gevolgen kunnen voortspruiten. Het volgende art. 16 zou, naar dit gevoelen, eene bepaalde uitsluiting ook van de hoofden van ministeriële departementen moeten inhouden.

De zeer groote meerderheid der leden heeft gemeend, op het daartoe van regeringswege geuit verlangen, te moeten te kennen geven, dat zij op de regtstreeksche toekenning van het regt van *enquête* aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal — want deze zal in het stelsel der Regering daarvoor wel uitsluitend in aanmerking kunnen komen — wezenlijken prijs stelt, overtuigd, dat de hier bedoelde bevoegdheid in bepaalde gevallen goede vruchten zou opleveren. Reeds heeft de tegenwoordige Tweede Kamer de behoefte aan het bezit van dit regt nu en dan gevoeld, bijv. bij het behandelen van het bekende adres betrekkelijk Suriname. Ook valt het in het oog, dat voor de juiste beoordeeling van eene wet betrekkelijk de onteigening ten algemeenen nutte, zoo als die volgens de bepaling van art. 4 van wets-ontwerp V voortaan meermalen zal voorkomen, eene *enquête* zeer wenschelijk zou zijn. Daar echter de bevoegdheid, welke het hier geldt, uit haren aard regeling behoeft, acht men het noodzakelijk, dat de Grondwet, bij de toekenning van het regt, de regeling daarvan bij de wet voorschrijve.

Art. 16. In plaats van: *een bezoldigd ambt*, in het laatste lid van dit artikel, zou, naar het oordeel van onderscheidene leden, gelezen moeten worden: *een bezoldigd* STAATS-AMBT, waardoor men dan zoodanige betrekking verstaat, tot welke men door den Koning wordt benoemd, onverschillig of de daaraan verknochte bezoldiging uit 's Rijks schatkist of uit eene andere openbare kas wordt betaald. Nog heeft men de opmerking gemaakt, dat deze zaak bij art. 36 der Belgische staatsregeling beter geregeld schijnt, in zooverre ook daarin het voorschrift voorkomt, dat het lid, dadelijk na de aanneming van het ambt, ophoudt zitting te nemen.

Art. 19. Sommige leden hebben verklaard, dat zij de bijvoeging, volgens welke de Kamer in elk geval den Griffier *buiten haar midden* moet kiezen, blijven afkeuren. — Het stilzwijgen der Regering omtrent de opvatting, dat de Griffier bij eene ontbinding der Kamer zijne betrekking behoudt, onverminderd het regt der Kamer tot ontslag van haren Griffier, doet veronderstellen, dat deze opvatting in het oog der Regering juist is.

Art. 27 (nieuw). Men kan het der Regering geenszins toegeven, dat art 103 der bestaande Grondwet, luidende: *Alle besluiten worden bij volstrekte meerderheid van stemmen opgemaakt*, geene betrekking heeft tot het doen van keuzen of voordragten van personen. Tot nu toe is dat artikel beschouwd den algemeenen regel te behelzen, die op alle besluiten, en dus ook op de benoemingen of keuzen, toepasselijk was. De groote meerderheid der Tweede Kamer heeft echter tevens steeds begrepen, dat met dit grondwettig voorschrift de bepalingen van haar Reglement van Orde overeen te brengen waren, volgens welke bij het doen van keuzen de stembriefjes in blanco, tot bepaling der meerderheid, van het getal der tegenwoordig zijnde leden mogten worden afgetrokken. De Grondwet kon toch geacht worden alleen eene meerderheid van *werkelijk stemmende* leden te eischen.

Nu echter de Regering in het tegenwoordig artikel eene andere redactie van het algemeene voorschrift heeft aangenomen, luidende: *Alle besluiten worden door volstrekte meerderheid der* AANWEZIGE *leden opgemaakt*, moet die wijze van beschouwen veranderen, en zal, ten zachtste genomen, weder twijfeling ontstaan, of niet elk *aanwezig* lid, al heeft hij zijn stembriefje niet ingevuld, bij de bepaling der meerderheid in aanmerking komt. De aanneming dier redactie, in verband met het daaromtrent gegeven antwoord, zou dus de vroegere moeijelijkheden over het vraagstuk der blanco-briefjes niet slechts doen herleven, maar die zaak nog onzekerder maken dan ooit te voren; weshalve de meerderheid moet volharden in den wensch, dat dit vraagstuk bij de grondwetsherziening eens voor al worde uitgemaakt.

Overigens heeft men, naar aanleiding van den in de Memorie van Beantwoording gegeven wenk, algemeen verklaard, zoodanige wijziging van art. 104 der Grondwet wenschelijk te achten, waardoor de bepalingen omtrent de wijze van stemmen aan de reglementen van orde wierden overgelaten. Bij dit laatste had men dan enkel ten doel, om nog andere wijzen van stemmen, dan de mondelinge na hoofdelijke oproeping, mogelijk te maken.

Art. 41 (*nieuw*). Bij de nadere overweging van de artikelen der Grondwet, die *van de begrooting* handelen, hebben sommige leden op nieuw en met aandrang het gevoelen voorgestaan, dat al wat de inrigting en het beheer der begrootingen betreft, behoorde overgelaten te worden aan eene algemeene wet op dat onderwerp. Zulk eene wet zou dan ook vaste regelen omtrent de overschrijving kunnen inhouden, en dus de daaromtrent op het einde van art. 45 (nieuw) voorkomende bepaling kunnen wegvallen. Men zou dit laatste te wenschelijker achten, omdat de bedoelde bepaling, na de opheldering, die de Regering omtrent hare beteekenis geeft, niet enkel als overbodig kon worden beschouwd, maar zelfs tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding kon geven. Nu toch daarbij enkel van overschrijving binnen de grenzen van een zelfde hoofdstuk der begrooting sprake is, en daarentegen het laatste lid van art 125 der bestaande Grondwet zou wegvallen, volgens hetwelk de overschrijving van het eene hoofdstuk op het andere alleen door tusschenkomst der wetgeving kan plaats vinden, zou men kunnen beweren, dat die wetgeving zelve voortaan de laatste soort van overschrijving niet zou kunnen toelaten.

ONTWERP VAN WET N°. IV.

Van de Staten der Provinciën.

Verscheidene der hoofdbedenkingen, die bij het vorig onderzoek omtrent de hier voorkomende bepalingen betrekkelijk de zamenstelling en de magt der Provinciale Staten in het midden zijn gebragt, zijn thans met meerderen of minderen aandrang herhaald. Men blijft van oordeel, dat hier eene verwarring van staatsmagten plaats vindt, die niet wel met goede constitutionnele begrippen is overeen te brengen, en kan het bijv. der Regering niet toegeven, dat, wanneer de Gedeputeerde Staten belast worden met de judicature over belastingen enz., aan hen niet een deel der regterlijke magt zou worden afgestaan. Vooral blijven sommige leden gestemd tegen de bepaling van art. 14 van het ontwerp, volgens hetwelk de wet de takken van algemeen binnenlandsch bestuur zal aanwijzen, waaromtrent de uitvoering der wetten aan de Provinciale Staten zal worden opgedragen. Men ziet daarin eene aanranding van de uitvoerende magt des Konings, welke magt zoo doende door den gewonen wetgever aanmerkelijk ingekort of zelfs geheel krachteloos zou kunnen worden gemaakt. Ook heeft men op nieuw de bezwaren doen gelden, die tegen de instelling der Gedeputeerde Staten als administrative ligchamen bestaan, en het denkbeeld om deze collegien door andere, in den geest der Fransche *conseils de préfecture*, te doen vervangen, weder ter sprake gebragt.

Ten slotte van deze en dergelijke beschouwingen kwam een groot aantal leden terug op het denkbeeld, dat het toch werkelijk verkieslijk zou zijn, met opzigt tot de provinciale vertegenwoordiging en haren werkkring bij de Grondwet, niet in zoovele bijzonderheden te treden, maar deze geheele aangelegenheid aan eene nader vast te stellen provinciale wet over te laten, waarvan dan alleen de hoofdtrekken, op het voorbeeld van art. 108 der Belgische staatsregeling, in de Grondwet zouden moeten worden opgenomen.

Art. 6. Men kan niet toegeven, dat in de laatste zinsnede van dit artikel reeds van zelf ligt opgesloten, dat de commissaris des Konings in de vergadering der Staten eene raadgevende stem heeft. In allen gevalle is het beroep op den regel: *inclusio unius est exclusio alterius* niet afdoende. Wilde men dien regel hier toepassen, dan zou er juist uit volgen, dat 's Konings commissaris in de Provinciale Staten-vergadering in het geheel geene stem, en dus ook geene raadgevende, heeft.

Art. 12. Door een groot aantal leden zijn op nieuw de bedenkingen ontwikkeld, die tegen het vorderen der bekrachtiging van Provinciale belastingen door den algemeenen wetgever bestaan. Men acht het wenschelijk, dat die bekrachtiging door den Koning worde verleend, waardoor geenszins, zoo als de steller der Memorie van Beantwoording schijnt te gelooven, van een sedert jaren hier te lande bestaand beginsel zou worden afgeweken. Te gelijk echter zou men dan wenschen, dat de wet, even als zulks voor de plaatselijke belastingen bij art. 27 (nieuw) van dit wets-ontwerp is voorgeschreven, algemeene regels ten aanzien der provinciale belastingen gaf. Zulk eene algemeene provinciale wet zou dan tevens het opmaken der provinciale begrootingen en het opnemen en sluiten der provinciale rekeningen kunnen regelen, waardoor ook in dat opzigt overeenstemming tusschen de regeling van het provinciaal en van het plaatselijk geldelijk beheer zou worden gebragt (zie art. 28, nieuw, van dit ontwerp). Dat zoo iets voor de provinciën onnoodig zou zijn, omdat het geldelijk beheer van deze *grootendeels* in dat van het Rijk is opgenomen, kan men niet toegeven, daar toch altijd wettelijke bepalingen noodig blijven voor dat gedeelte, 't welk niet tot deze categorie behoort.

Art. 15. Men blijft het voorschrift van het 1ste lid van dit artikel onduidelijk achten. Het bezwaar zou weggenomen zijn, wanneer de Grondwet zelve, even als zulks in de Memorie van Beantwoording geschiedt, het algemeen beginsel: *Aan de Staten wordt de regeling en het bestuur van het provinciaal huishouden overgelaten*, voorop stelde, en dan, afgescheiden daarvan, bepaalde, dat de wet dit beginsel in toepassing brengt.

Art. 18 (*nieuw*). *De wet regelt de gevolgen.* Vrij algemeen wenscht men, dat de wet zich daartoe niet bepaalde, maar ook de zaak zelve, dat is de magt, de bevoegdheid des Konings tot schorsing of vernietiging regelde, daar anders, bijv. in belastingszaken, de uitvoerende magt altijd met het schorsen der besluiten van Gedeputeerde Staten zou kunnen beginnen. Naar een gezegde op bladz. 28 der Memorie van Beantwoording te oordeelen, schijnt zulk eene meer uitgestrekte regeling werkelijk in de bedoeling der Regering te liggen. Maar waarom dan dit hier niet uitgedrukt en de redactie van art. 127 van het ontwerp der Staats-commissie meer op den voet gevolgd?

Art. 24 (*nieuw*) De meerderheid wenscht de invoering van zulk een belangrijk beginsel als dat van de openbaarheid der zittingen van den gemeenteraad, niet aan den gewonen wetgever overgelaten te hebben. Naar haar inzien behoort de regel in de Grondwet voor te komen, onder bijvoeging, dat de wet de grenzen aanwijst, binnen welke de toepassing zich beperkt.

ONTWERP VAN WET N°. V.

Van de Justitie.

Art. 4. Sommige leden blijven het gevoelen aankleven, dat het vorderen der *voorafgaande* schadeloosstelling in geval van onteigening het aanleggen van werken van algemeen nut te zeer kan belemmeren, en dat men dus, even als in de tegenwoordige Grondwet, kan volstaan met het vereischte eener behoorlijke schadeloosstelling vast te stellen. Thans vooral, nu de wetgever vooraf omtrent ieder aan te leggen werk over het bestaan van het openbaar nut uitspraak zou doen, kan er geene afdoende reden aanwezig zijn, om de onteigenende partij nog meer te bezwaren. Wat de optelling der uitzonderingen betreft, gedraagt men zich aan de bedenkingen in het Voorloopig Verslag, die men niet genoegzaam opgelost acht.

Art. 16 Nu de Regering aan het dezerzijds geuit verlangen, om de benoeming der leden van den Hoogen Raad op den tegenwoor-

digen voet te laten, gehoor heeft gegeven, begrijpt men niet, waarom art. 174 der bestaande Grondwet niet onveranderd is overgenomen, en waarom eene voordragt van vijf, in plaats van drie kandidaten is voorgeschreven. Het is waar, de Koning zal daardoor eene meer ruime keus hebben, maar aan den anderen kant zal ook het gevaar worden geboren, dat de Tweede Kamer, die nu reeds somtijds moeite had, om drie voor het lidmaatschap van het hoogste regterlijke collegie allezins geschikte personen aan te wijzen, in het opmaken eener voltallige nominatie niet volkomen naar haren wensch slaagt. Men zou hiertegen wel kunnen aanvoeren, dat de keus gemakkelijker zal vallen, nu de Tweede Kamer daaromtrent niet meer op bepaalde provincien het oog zou moeten vestigen; maar juist die geheel onbeperkte keus wordt door een groot aantal leden afgekeurd. Zij achten het in het belang eener werkelijk aan het doel beantwoordende zamenstelling van den Hoogen Raad wenschelijk, dat het beginsel van art. 173 der bestaande Grondwet, volgens hetwelk de leden zooveel mogelijk uit al de provincien genomen moesten worden, behouden blijve. Zag men in het gebruik van het woord: *provincien* zwarigheid, dan zouden, naar het oordeel van sommigen, de verschillende gedeelten van het Rijk in de plaats kunnen worden gesteld.

ONTWERP VAN WET No. VI.

Van de Godsdienst.

Art. 2. De meerderheid der leden is geenszins overtuigd, dat het hier vastgestelde beginsel: « *Ieder* BELIJDT *zijne godsdienstige meeningen met* VOLKOMEN *vrijheid*, niet te eeniger tijd tot noodlottige gevolgen aanleiding zou kunnen geven, in zoover als men den dekmantel der godsdienst te baat zou kunnen nemen, om leerstellingen en begrippen te verspreiden, strijdig met de orde en rust der maatschappij, met de openbare zedelijkheid en met onze grondwettige instellingen. Het is waar, de Regering geeft in zeer stellige bewoordingen te kennen, dat de strafwet tegen zoodanig misbruik behoort te waken, en wat zij daaromtrent zegt, komt zoo geheel met de inzigten der leden overeen, dat men, indien hare opvatting juist was, in de aanneming van het voorgedragen Grondwetsartikel niet de minste zwarigheid zou zien. Maar zij heeft geenszins bewezen, dat hier datgene zou mogen en kunnen geschieden, wat ook naar hare meening voor de maatschappij behoefte is. Wat toch beteekent *volkomene* vrijheid, als men deze naderhand weder door eene strafwet kan beperken? Zouden integendeel tegen de geldigheid of aannemelijkheid van zoodanig eene strafwet niet de ondubbelzinnige bewoordingen der Grondwet kunnen worden ingeroepen? En indien het zoozeer van zelf spreekt, dat de volkomene vrijheid het regt tot het vaststellen van repressive bepalingen tegen misbruik niet uitsluit, waarom is dan bijv. in dit zelfde ontwerp van gewijzigde Grondwet, waar zij van de vrijheid van drukpers spreekt, de verantwoordelijkheid volgens de wet uitdrukkelijk voorbehouden? De meerderheid blijft het alzoo wenschelijk en noodzakelijk achten, dat door de bijvoeging van eene soortgelijke beperking als in het artikel wegens de drukpers is opgenomen, aan de hier voorkomende zeer algemeene verklaring hare gevaarlijke strekking ontnomen worde.

Door eenige leden is teruggekomen op de in het Voorloopig Verslag gemaakte aanmerking tegen het voortdurend onveranderd bestaan van art. 192 der Grondwet, welk artikel, vooral ook bij de daaraan thans gegeven uitlegging, de strekking heeft, om de schatkist voortdurend en zelfs toenemend met aanmerkelijke lasten te bezwaren.

ONTWERP VAN WET No. VII.

Van de Financiën.

Art. 2. Sommige leden hebben verklaard, werkelijk twijfeling te koesteren, of men, met het oog op deze nieuwe grondwettige bepaling, bij het uitschrijven van eene belasting op de inkomsten, de zoodanige, welke uit renten der staatsschuld voortspruiten, wel daarin zou kunnen laten deelen. Zij zouden om die reden het artikel liever zien wegvallen. Andere leden betuigden daarentegen, dat zij zulk eene belasting van renten geenszins strijdig achten met de nakoming der verbindtenissen van den Staat jegens zijne schuldeischers, en zouden zich dus met het artikel vereenigen, te meer, omdat het wegvallen daarvan, nu het eenmaal is voorgesteld, tot verkeerde gevolgtrekkingen aanleiding zou kunnen geven.

Art. 4. De leden, die bij het vorig onderzoek verklaard hebben, den waarborg, dien het collegie van Raden en Generaalmeesteren met opzigt tot geheel het muntwezen aanbiedt, op hoogen prijs te stellen, konden hun leedwezen niet verbergen, dat thans zelfs de vermelding van dit Collegie uit de Grondwet verdwenen is. Zij drongen op herstel der bepaling van de bestaande Grondwet aan: meenende zij, dat er werkelijk genoegzame reden bestond, om de voordragt der leden van een collegie, welks werkkring van zooveel gewigt moet worden geacht, voortdurend aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal toe te kennen.

Art. 5. De groote meerderheid blijft van gevoelen, dat de werkkring der Algemeene Rekenkamer in het 2de lid van dit artikel niet naar eisch omschreven is. De zonderlinge uitlegging, in de Memorie van Beantwoording aan de woorden: *het staven van de cijfers der rekening* gegeven, volgens welke het daarbij het onderzoek van de wettigheid der uitgaven zou gelden, heeft het bezwaar tegen deze uitdrukking nog doen toenemen. Diezelfde meerderheid zou, daar men het toch niet ligt over dit punt eens zal worden, het wenschelijkst achten, dat de 2de zinsnede geheel weggelaten wierd. Dan bleef de zaak ten minste in haar geheel en werd niet vooruitgeloopen op de wet, die de taak der Rekenkamer zal moeten regelen. Wierd aan dit verlangen geen gehoor gegeven, dan zou men, boven de aanneming der thans op dit punt voorgedragene bepalingen, de voorkeur geven aan het behoud van art. 200 der bestaande Grondwet, ook omdat daarin de verpligting der Rekenkamer tot het vorderen van rekening en verantwoording van alle lands-comptabelen uitdrukkelijk wordt vermeld.

ONTWERP VAN WET No. VIII.

Van de Defensie.

De leden, die bij het vroegere onderzoek tegen de strekking van geheel het tegenwoordig hoofdstuk der Grondwet bezwaren hebben geopperd, zijn thans daarop teruggekomen, en zagen zich daartoe te meer genoopt, omdat de Regering de ware strekking dier bezwaren niet goed scheen ingezien te hebben. Uitgaande van het denkbeeld, dat de vermindering van 's Rijks uitgaven, waaraan toenemend zulk eene dringende behoefte bestaat, vooral ook in de kosten van Oorlog gezocht moet worden, wilden deze leden dit hoofdstuk zoodanig hebben ingerigt, dat het ten minste aan die heilrijke bedoeling geene hinderpalen in den weg legde, geene bepalingen inhield, die den wetgever meer dan volstrekt noodig is in zijne pogingen om 's Lands defensie op den meest spaarzamen voet in te rigten, konden belemmeren. Met dat doel wilden zij slechts in weinige algemeene trekken van de verpligting tot het dragen der wapenen, en wat daarmede in verband staat, gewaagd hebben, maar niet omtrent de inrigting der krijgsmagt zoovele bijzondere bepalingen in de Grondwet opgenomen zien. Indien het toch, om slechts iets te noemen, bij een opzettelijk onderzoek, eens blijken mogt, dat in tijd van vrede het jaarlijks zamenkomen der militie niet werd gevorderd, maar met langere tusschenpoozen kon plaats hebben, dan behoorde de Grondwet de uit zulk eene regeling voortvloeijende besparing van uitgaven niet onmogelijk te maken. Men moest daarbij niet vergeten, dat indien de opstellers der Grondwet in 1815 gemeend hadden, de verpligtingen omtrent de krijgsdienst zoo naauwkeurig te moeten omschrijven, dit met de toen bij de natie nog met opzigt tot dit punt heerschende begrippen zamenhing, welke begrippen sedert eene aanmerkelijke wijziging hebben ondergaan, zoodanig dat men zich algemeen aan daaromtrent vast te stellen wetsbepalingen zou onderwerpen, al steunden die ook niet op uitdrukkelijke voorschriften der Grondwet. Zoo ergens kon men dus hier zonder gevaar veel aan den gewonen wetgever overlaten.

Ook de voorstellen der Regering omtrent de verpligte zeedienst zijn bij dit tweede onderzoek op nieuw ter sprake gekomen. Verscheidene leden hebben zich, op de bij het Voorloopig Verslag aangeduide gronden, regtstreeks tegen geheel dit beginsel verklaard. Het aantal der leden was echter grooter, die, van het nut der zaak overtuigd en in de hoop, dat het denkbeeld der Regering niet onuitvoerlijk zou worden bevonden, zich geneigd toonden, om daaraan hunne toetreding te schenken.

Art. 10. Men blijft eene meer duidelijke redactie van dit artikel wenschelijk achten, in dien zin, dat daaruit niet enkel bij gevolgtrekking, maar regtstreeks de verpligting der ingezetenen, om zich aan de inkwartiering te onderwerpen, blijkbaar is. Ook is men teruggekomen op het verlangen, dat bij de Grondwet de regeling van geheel het onderwerp der inkwartiering door eene bepaalde wet verpligtend mogt worden gesteld; herinnerende men daarbij, dat zulk eene wet voorkwam op de lijst dergene, welker vaststelling, ter gelegenheid van de behandeling der jongste begrootingswetten, van de zijde der Kamer wenschelijk en noodzakelijk werd gekeurd.

ONTWERP VAN WET No. IX.

Van den Waterstaat.

Art. 3; *het nieuwe art.* b. — Ofschoon eenigermate aan de gemaakte aanmerking wegens de *waterschappen* is toegegeven, had men, tot wegneming van alle onzekerheid, gaarne gezien, dat de Regering daaromtrent nog een stap verder ware gegaan. In sommige provinciën des Rijks, met name in Noord-Holland, hecht men aan dit woord de in het Voorloopig Verslag aangeduide, meer beperkte beteekenis.

De verklaring der Regering, dat het de bedoeling is, om aan de Provinciale Staten de bevoegdheid tot het maken van geheel nieuwe reglementen voor den waterstaat hunner gewesten toe te kennen, is niet volkomen geruststellend voorgekomen. De bewoordingen van het voorgedragen Grondwets-artikel verleenen toch aan de Staten alleen de bevoegdheid tot het brengen van veranderingen in de bestaande verordeningen van dezen aard.

Art. 5 (*nieuw*). Men heeft gevraagd, of onder het *toezigt* over de verveeningen, ontgrondingen enz., dat hier aan de Staten wordt toegekend, ook het vaststellen van reglementen begrepen is. Dit punt zou betwijfeld kunnen worden, omdat in het nieuwe art. 3 *b*, bij de toekenning van het daar vermelde *toezigt*, tevens nog bepaald van de bevoegdheid omtrent het veranderen der reglementen gesproken is.

ONTWERP VAN WET No. X.

Van het Onderwijs en het Armbestuur.

Art. 2. De groote meerderheid, de uitlegging aannemende, die in de Memorie van Beantwoording aan de woorden: *eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen*, gegeven wordt, ziet daardoor de tegen die inlassching gerezene bezwaren vervallen en kan dus in zoo verre met het tegenwoordig artikel genoegen nemen; terwijl men omtrent de overige daartegen bestaande bedenkingen verwijst naar de ontwikkelingen, in den aanhef van dit verslag sub IV opgenomen.

ONTWERP VAN WET No. XI.

Van veranderingen en bijvoegselen.

Art. 2. Het nieuwe art. *b.* — Eenige leden vinden nog bezwaar om de aanneming van het voorstel niet dan met *twee derden* der uitgebragte stemmen toe te laten, en hadden daarbij vooral ook het oog op de Eerste Kamer, bij welke, volgens deze bepaling, eene uit een betrekkelijk gering aantal leden zamengestelde minderheid, de vaststelling van noodzakelijk geworden verandering in de Grondwet zou kunnen tegenhouden.

ONTWERP VAN WET No. XII.

Additionele artikelen.

Addit. art. 2. Bij voortduring heeft men zich nagenoeg algemeen omtrent de hier voorkomende bepalingen zeer ongunstig gestemd getoond. Een drukkend bezwaar zal daardoor aan de schatkist worden opgelegd, zonder dat er genoegzame reden bestaat, om aan dat bezwaar, al mogt het ook niet geheel te vermijden zijn, den voorgestelden omvang te geven. Het staat toch vast, dat hier geene sprake kan zijn van verkregene regten. De Regering zelve gewaagt trouwens enkel van eenen door de billijkheid gevorderden maatregel van overgang. Maar kan men zeggen zich door een gevoel van billijkheid te laten leiden, wanneer men den een boven den ander begunstigt en eene stuitende ongelijkheid in het toekennen van geldelijke voordeelen doet ontstaan? Dit zou toch door de toepassing der voorgestelde bepalingen onmiskenbaar in meer dan één opzigt plaats hebben. Of is er bijv. niet iets tegenstrijdigs in gelegen, en tevens iets wat met de waardigheid der wetgevende magt moeijelijk is overeen te brengen, dat afgetredene leden der Eerste Kamer voortaan twee derden der som, hun oorspronkelijk voor reis- en verblijfkosten toegekend, zouden blijven genieten, terwijl de werkelijke leden der nieuw op te treden Eerste Kamer deze betrekking zonder genot van geldelijk voordeel zullen bekleeden? Zou het te billijken zijn, gelijk toch, naar men meent, uit het voorstel zou volgen, dat titularissen, die thans, buiten de hier bedoelde jaarwedden of retributie, waarvan zij twee derden zouden behouden, reeds een tractement of pensioen genieten, het een met het ander zouden kunnen cumuleren, terwijl voor den titularis, die, na in het genot der twee derden getreden te zijn, eene nieuwe betrekking erlangt, de aan dien nieuwen post verknochte bezoldiging in mindering of ter opheffing van de vergoeding zou strekken? Nog uit een ander oogpunt ligt er iets onredelijks in het gedane voorstel. Het bepaalt zich tot degenen, die voor hun leven zijn aangesteld, maar zwijgt geheel van hen, die ten gevolge der grondwetsherziening eene betrekking, niet van dien vasten aard, maar die daarom tot nu toe geenszins als tijdelijk kon worden aangemerkt, zoo als bijv. het lidmaatschap van den Raad van State, zouden verliezen. Ook dezen zouden, voor zooverre de pensioenwet niet op hen toepasselijk is, zich op de billijkheid kunnen beroepen, om voor het door hen te lijden verlies ten minste eenigermate schadeloos te worden gesteld. Op grond van een en ander is door zeer veel leden op nieuw aangedrongen op het denkbeeld, om uit de Grondwet, die toch niet omtrent persoonlijke belangen van dezen aard in bijzonderheden treden mag, geheel het additionnele art. 2 weg te laten, en de zaak, welke het hier geldt, bij eene speciale wet te behandelen.

Addit. art. 4. Verscheidene leden hebben, op de reeds bij de vorige gelegenheid ontwikkelde gronden, verklaard de afschaffing der heerlijke regten, waarvan in het 1ste lid van dit artikel gewag wordt gemaakt, indien deze zonder eenige schadeloosstelling plaats had, niet te kunnen billijken.

Addit. art. 6. Men heeft gevraagd, of het niet voorzigtiger zou zijn, om uit de bepaling wegens het tijdstip der eerste aftreding van de leden der beide, na de vaststelling der blijvende kieswet, nieuw op te treden Kamers der Staten-Generaal, de vermelding der jaren 1850 en 1851 weg te laten. Het spreekt toch wel van zelf, dat de termijnen van twee en drie jaren, die bij de gewijzigde Grondwet voor de aftreding zijn vastgesteld, van het tijdstip beginnen te loopen, dat de nieuwe Kamers haren werkkring aanvangen, en er bestaan mogelijkheden genoeg, dat die aanvang later zal plaats hebben, dan men thans veronderstelt.

VOORLOOPIG KIESREGLEMENT.

Terwijl het voorloopig kiesreglement, zoodanig als dit oorspronkelijk van regeringswege was voorgesteld, tot vele en in het oog van de leden der Kamer hoogst gewigtige bedenkingen had aanleiding gegeven, heeft men thans nagenoeg algemeen moeten verklaren, dat deze bezwaren, wel verre van ten gevolge der sedert in dat stuk gebragte wijzigingen uit den weg te zijn geruimd, daardoor nog toegenomen en zelfs onoverkomelijk geworden zijn. Al wilde men met de Regering aannemen, dat de taak van het tot stand brengen eener definitive kieswet niet wel aan de tegenwoordige Kamers kon worden toevertrouwd; dat nieuwe Kamers, meer in den geest der gewijzigde Grondwet zamengesteld, vooral ook tot het maken van zoodanige wet, binnen een beperkt tijdsverloop moesten worden bijeengeroepen; dat bij den bestaanden drang der omstandigheden het onmogelijk was, om met opzigt tot de wijze van verkiezing der leden dier nieuwe Kamers allezins doeltreffende en op onberispelijke grondslagen gevestigde bepalingen te maken; en dat men zich daarvoor slechts zoo goed mogelijk met de voorhanden zijnde gebrekkige bouwstoffen moest behelpen — stellingen, die alle in meerdere of mindere mate voor tegenspraak vatbaar waren, — dan behoefde een en ander nog niet tot het laten varen van beginselen te leiden, op welker handhaving men dezerzijds in het welbegrepen belang des vaderlands hoogen prijs moet stellen. Bij het bestaan eener nog altijd onaangerande grondwettige orde van zaken en daaruit voortgevloeide regelmatige vertegenwoordiging des volks, was niet, zoo als in 1814 en 1815, de behoefte daar, tot het aangrijpen van een buitengewoon redmiddel, dat alleen in de onmogelijkheid om, te midden van eene nog niet volkomen geregelde orde van zaken, iets beters daarvoor in de plaats te stellen, zijne regtvaardiging vond.

Van die beschouwing uitgaande, heeft de overgroote meerderheid zich ten stelligste tegen de hoofdbepaling der tegenwoordige wet verklaard, daarin bestaande, dat, in plaats van de ingezetenen, die, volgens de in werking zijnde reglementen voor het bestuur der steden en op de zamenstelling der Provinciale Staten, *verkiesbaar* zijn — gelijk het vorige ontwerp medebragt — de uit kracht dierzelfde reglementen aanwezige *stemgeregtigden* geroepen zouden worden, om de kiesvergaderingen voor de benoeming der leden van de Tweede Kamer en van kandidaten voor de Eerste Kamer uit te maken. Daardoor zou toch, naar men meende, de census voor de kiezers veel te laag afdalen en dien ten gevolge aan het verkiezingswerk deel genomen worden door ingezetenen, die wegens hunne opleiding en maatschappelijke betrekking niet geacht kunnen worden genoegzame waarborgen voor het goed vervullen der hun op te dragen taak aan te bieden. Indien de meerderheid der leden zich geneigd heeft getoond, om tot het stelsel der regtstreeksche verkiezingen toe te treden, dan heeft zij dit gedaan in de veronderstelling, dat de nadeelige gevolgen, altijd naar haar gevoelen in meerdere of mindere mate aan zoodanig stelsel verknocht, door de bepaling van eenen niet te laag afdalenden census getemperd zouden worden. Nu daarentegen zou niet slechts deze verwachting geheel worden te leur gesteld, maar een grondslag worden aangenomen, die, zoo als de Regering zelve erkennen moet, dit groote gebrek heeft, dat hij onmogelijk op den duur kan worden gevolgd. Door de voorloopige kieswet, ten doel hebbende om Kamers tot stand te brengen, wier werkkring, gelijk in het Voorloopige Verslag in de bijzonderheden is aangetoond, van zulk een overwegend belang en veelomvattenden aard moet worden geacht, zou het kiesregt worden toegestaan aan een aantal ingezetenen, die, volgens uitdrukkelijke bepalingen der gewijzigde Grondwet zelve, dat regt niet kunnen behouden, maar zoodra de definitive kieswet in werking is, als zoodanig niet meer in aanmerking kunnen komen. De eerste proeve van regtstreeksche verkiezingen hier te lande zou dus van veel uitgestrekter aard zijn, dan de later daaromtrent vast te stellen regelen, en men zou aanvangen met het scheppen van eene menigte kiezers voor ééns, onder het uitgedrukte voornemen om hen, na het volbrengen van deze taak, dat regt niet meer toe te kennen. Dit is in verre na nog niet alles. De geheele omkeering van stelsel omtrent de kiesbevoegdheid, waartoe de Regering plotseling is overgaan, moest ten gevolge hebben, dat de behoorlijke verhouding tusschen den census van de kiezers in de steden en dien van de kiezers ten platten lande, evenzeer thans bleef ontbreken, als zulks bij de toepassing van het vorig ontwerp het geval zou zijn geweest; en dat die ongelijkheid in sommige opzigten zich zelfs nog op veel stuitender wijze zou doen gevoelen. Zoo zou in eene provincie de census voor de kiezers in de steden tot *f* 10 of zelfs tot *f* 8 afdalen, terwijl die voor de kiezers ten platten lande aldaar, niettegenstaande voor hen alleen de grondbelasting in aanmerking zou worden genomen, op *f* 30 bepaald bleef.

Daar alzoo het denkbeeld der Regering, zoo als het daar ligt, onaannemelijk moest voorkomen, maar aan den anderen kant de groote meerderheid der leden het onder de bestaande omstandigheden onraadzaam achtte, om hier enkel van hare onvoorwaardelijke afkeuring te doen blijken, heeft men zich in de afdeelingen bepaald en ernstig bezig gehouden met de vraag, of aan het gedane voorstel met opzigt tot de regeling der kiesbevoegdheid niet een ander in de plaats zou kunnen worden gesteld, waardoor de hoofdzwarigheden, die tegen dat voorstel bestaan, zoo al niet geheel weggenomen, dan toch gematigd zouden kunnen worden? Verschillende stelsels zijn bij dit onderzoek in aanmerking gekomen en onderscheidene becijferingen beproefd. Ten slotte is men het nagenoeg eens geworden over een stelsel, hetwelk, nadat men de daaruit voortvloeijende gevolgen in de bijzonderheden had nagegaan, geoordeeld is, zich zeer veel meer aan te bevelen, dan het door de Regering voorgedragene. Daar bij het ontwerpen van dit stelsel toenadering tot de denkbeelden der Regering het hoofddoel was, heeft men zich zooveel mogelijk op haar standpunt geplaatst, en dus met haar aangenomen, dat men werkelijk zich tot de voorhanden zijnde bouwstoffen moest bepalen, en dat dien ten gevolge ook de regeling, die men voorsloeg, altijd nog veel te wenschen zou overlaten.

Het bedoelde stelsel, dat door de groote meerderheid der leden ten minste voorwaardelijk en ondergeschikt aan vroeger medegedeelde algemeene beschouwingen wordt voorgestaan, rust op de zamenvoeging der drie navolgende denkbeelden: 1°. dat bij het voorloopig kiesreglement, in de steden de tegenwoordige verkiesbaren of kiesbevoegden en ten platten lande de stemgeregtigden tot het doen der thans gevorderde keuzen zouden worden geroepen; 2°. dat, vermits dien ten gevolge de census voor het platte land over het geheel, zoo op zich zelve als in verhouding, te laag zou zijn, die census eene evenredig, percentsgewijze verhooging zou ondergaan; en 3°. dat die census overal in verband zou worden gebragt met het aandeel in de directe belastingen, dat volgens art. 3 van het derde der tegenwoordige wets-ontwerpen in de toekomst voor de kiezers der Tweede Kamer vereischt zal worden; zoodat de census volgens het kiesreglement nergens beneden *f* 20 zou kunnen dalen of boven de *f* 160 klimmen. Bij de uitwerking dezer denkbeelden heeft men de noodzakelijkheid ingezien, om nog voor eene der provincien, namelijk Friesland, eene afzonderlijke

bepaling vast te stellen. Ten gevolge van een en ander zou men art. 2 van het voorloopig kiesreglement op de navolgende wijze veranderd willen zien; moetende men echter daarbij doen opmerken, dat het hier geene nieuwe redactie is, die men aangeeft, maar alleen eene ruwe schets, om het denkbeeld duidelijk te maken:

« De leden der nieuwe Tweede Kamer worden gekozen ten getale van 68, door kiesvergaderingen, bestaande:

a. uit diegenen, die in de steden, volgens de reglementen voor het bestuur der steden, zoo als die op iedere plaats in werking zijn, de vereischten bezitten om tot kiezers te worden benoemd; met dien verstande echter, dat de census overal tot *f* 20 wordt verhoogd of tot *f* 160 wordt verlaagd, waar die thans dat cijfer niet bereikt of hetzelve overschrijdt.

b. uit diegenen, die ten platten lande, volgens de reglementen op de zamenstelling der Staten in de provinciën, zoo als deze op iedere plaats in werking zijn, stemgeregtigd zijn; met dien verstande, dat deze census voor de provinciën Noord-Braband, Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Holland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel en Groningen wordt verhoogd met een derde, en voor de provinciën Drenthe en Limburg, alsmede voor de Friesche eilanden Ameland en Schiermonnikoog, tot *f* 20; en dat in de provincie Vriesland dezelfde belastingen ter bereiking van het cijfer van den census in aanmerking komen, als in alle andere provinciën.

« Geene redenen van uitsluiting » enz.

De bepaling, die hier ten aanzien van de in Friesland in rekening te brengen belastingen gemaakt wordt, vloeit voort uit den uitzonderingstoestand, waarin die provincie zich, ten gevolge van art. 20 van haar Reglement op de zamenstelling der Staten, bevindt; wordende daarbij de stemgeregtigdheid ten platten lande eeniglijk afhankelijk gemaakt van de betaling der bepaalde som van *f* 30 aan *grondlasten*, voor in de provincie gelegene onroerende goederen. Het zou, meent men, moeijelijk te verdedigen zijn, om die uitzondering thans, nu het geene provinciale, maar algemeene keuzen geldt, in wezen te laten. De overige voorgestelde uitzonderingen vloeijen van zelve uit de vooruitgezette beginselen voort. Men moet daarbij alleen nog aanmerken, dat de groote meerderheid begrepen heeft, zich, zooveel als slechts eenigzins mogelijk was, aan de cijfers, die thans den census voor de kiezers en stemgeregtigden uitdrukken, te moeten houden, en dat daarom niet toegegeven is aan het denkbeeld van sommige leden, die, ofschoon anders met het aangeprezen plan tevreden, daaromtrent nog verder wilden gaan. Zoo wilde men den census voor de steden hier en daar verhoogd hebben, opdat nergens in eene stad een minder belasting-bedrag vereischt zou worden dan ten platten lande. Zoo stelde men voor, om den census voor het kiezerschap ten platten lande in de provincie Groningen, die, zoo op zich zelf als in verhouding tot dien voor de verkiesbaarheid in de stad Groningen gevorderd, te laag is voorgekomen, verder te verhoogen. En zoo drong men eindelijk aan op eene doorgaande algemeene verhooging van den census, opdat thans nergens het kiesregt zou kunnen worden toegekend aan de zoodanigen, wien dit welligt later weder ontnomen zou moeten worden. Overigens doet eene bij dit verslag gevoegde opgave de cijfers kennen, waarop, volgens het aangeprezen stelsel, de census in de verschillende provinciën, zoowel voor de steden als ten platten lande, zou worden bepaald; hebbende men het, gelijk daaruit blijkt, verkieslijk geacht, om, waar de verhooging met een derde tot eene berekening van den census in guldens en centen zou noodzaken, nog iets hooger te gaan en de som enkel in guldens vast te stellen. Ten slotte heeft men algemeen het gevoelen uitgesproken, dat, zelfs nog op den tegenwoordigen stand der overweging, de ontwikkelde denkbeelden de aandacht der Regering allezins schijnen te verdienen en dat derzelver opvolging ten minste eene der hoofdzwarigheden zou wegnemen, die thans tegen de aanneming van het voorloopig kiesreglement bestaan.

Bij de overweging der afzonderlijke artikelen van dat reglement is, nadat men te kennen had gegeven, thans niet te willen stilstaan bij de minder aanprijzenswaardige redactie van verscheidene dier artikelen, nog het volgende aangemerkt of aangedrongen:

Art. 2. Verscheidene leden zijn van gevoelen, dat, nu het bij de verkiezingen eene nationale en niet meer eene provinciale zaak zal gelden, de inwoning gedurende eenen bepaalden tijd niet onder de vereischten behoort te worden geteld.

Art. 3. Men heeft op nieuw opmerkzaam gemaakt op de steden, welke wel dien naam dragen, maar niet in ieder opzigt met de eigenlijke steden zijn gelijkgesteld, en waar dien ten gevolge een tweederlei census bestaat. Men meent, dat, bij het opvolgen der hierboven medegedeelde denkbeelden wegens de kiesbevoegdheid, op zulke plaatsen de vast te stellen census voor het platte land toepasselijk zou moeten zijn.

Art. 7. In het stelsel der Regering ware het beter hier niet enkel van de hoofd-kiesdistricten, maar van de districten in 't algemeen te spreken.

Art. 10. Als de uitsluiting bij art. 16, wets-ontwerp III, vastgesteld omtrent de ambtenaren die ter verkiezing voorzitten, ook hier toepasselijk te achten is, zou het artikel welligt wijziging behoeven, in dien zin, dat de woorden: *bij ontstentenis*, wegvielen, en dus aan den burgemeester, die als kandidaat in aanmerking komt, de bevoegdheid om verkozen te worden, niet wierd ontnomen. De omtrent dit punt gerezene twijfeling heeft geleid tot de meer algemeene, ook elders toepasselijke vraag, of de voorschriften der gewijzigde Grondwet omtrent de verkiesbaarheid der leden van de beide Kamers ook zullen gelden voor de volgens het voorloopig kiesreglement te doene keuzen.

Art. 11. Bij dit artikel is door sommige leden de aanmerking gemaakt, dat er toch werkelijk eene tegenstrijdigheid in gelegen is, tijdelijk en voor ééns de keus der kandidaten voor de Eerste Kamer aan de stemgeregtigden of verkiesbaren op te dragen, en in 't vervolg de Provinciale Staten met de benoeming van de leden dier Kamer te belasten.

Art. 13. Indien de voorschriften der gewijzigde Grondwet bij de toepassing der bepalingen van het voorloopig kiesreglement tot regel moeten strekken, zou dit geheel artikel kunnen wegvallen; zoo niet, dan behoort het aangevuld te worden met de optelling der betrekkingen, die met het lidmaatschap der Tweede Kamer onvereenigbaar zijn.

Art. 14. De in het eerste gedeelte van het tegenwoordig verslag ontwikkelde beschouwingen over de noodzakelijkheid om de verkiesbaarheid voor het lidmaatschap der Eerste Kamer niet binnen zulke enge grenzen te beperken, zijn ook hier volkomen toepasselijk. Men vreest, dat het aantal verkiesbare en geschikte kandidaten voor die Kamer te gering zal zijn.

Art. 22. Met zeer weinig uitzondering hebben de leden zich op nieuw voor het beginsel verklaard, dat de verkiezingen voor beide de Kamers niet bij *betrekkelijke*, maar bij *volstrekte* meerderheid behooren plaats te hebben, daar men zich niet kan vereenigen met het denkbeeld, dat een lid van eene der Kamers met zeer weinige stemmen verkozen zou kunnen worden, als wanneer dergelijke keuze de volksmeening geenszins zou uitdrukken. Door sommigen wordt zooveel aan dit punt gehecht, dat zij, indien daaromtrent niet aan het geuite verlangen wordt toegegeven, zich gedwongen zullen zien tegen geheel het kiesreglement te stemmen. De groote meerderheid kan ook geenszins toegeven, dat tegen de verkiezingen bij volstrekte meerderheid onoverkomelijke bezwaren zouden bestaan. In België ten minste heeft men die moeijelijkheden tot nu toe geenszins ondervonden. Daar wordt, volgens de artt. 35 en 36 der kieswet, als niemand bij de eerste stemming de volstrekte meerderheid erlangd heeft, eene lijst der personen opgemaakt, die de meeste stemmen erlangd hebben, welke lijst eens zoo veel namen bevat, als er afgevaardigden te benoemen zijn. De kiezers moeten zich bij de tweede stemming tot de keuze dier kandidaten beperken. Bij het staken der stemmen heeft de oudste in jaren de voorkeur. Alles loopt dus met twee stemmingen af, en het gevaar, waarvan de Regering spreekt, dat aan het kiezen en herkiezen geen einde zou komen, is dus volstrekt niet te vreezen. De navolging der aangeduide bepalingen wordt dan ook met ernst aan de overweging der Regering aanbevolen; terwijl men er nog bijvoegt, dat, indien het bestaan van onder-kiesdistricten hier een hinderpaal mogt worden geacht, men dezerzijds veel liever de bevoegdheid om zoodanige districten in te stellen, geheel uit de wet zou zien wegvallen, dan de uit haren aard onvoldoende verkiezingen bij betrekkelijke meerderheid te gedoogen.

Art. 25. Men is van gevoelen, dat de optie of keus, in geval van verkiezing op meer dan éénе plaats, niet behoort te geschieden, dan nadat de geldigheid der onderscheiden verkiezingen bij het onderzoek der geloofsbrieven door de Kamer erkend is.

Art. 26 *De Koning kiest uit die kandidaten een getal van 39 leden der Eerste Kamer.* Men veronderstelt, dat het de bedoeling is, om tot benoeming der leden voor iedere provincie, den Koning aan de kandidatenlijst voor die provincie te binden. Maar is die veronderstelling juist, dan is de zaak niet zeer gelukkig uitgedrukt.

Art. 30. Men heeft ten slotte de vraag bij het voorloopig verslag herhaald omtrent de reglementen, die aan de Gedeputeerde Staten bij de beslissing der geschillen tot rigtsnoer zullen strekken.

Aldus vastgesteld bij de commissie van rapporteurs, den 8sten Augustus 1848.

DUIJMAER VAN TWIST,
CORVER HOOFT,
VAN PANHUIJS,
VAN GOLTSTEIN,
VERWEY MEJAN.

Binnenlandsche berigten.

's Gravenhage, 10 *Augustus.*

In de residentie is aangekomen, en aan het *Hôtel de l'Europe* afgestapt de burggraaf *A. Dubus de Ghisignies*, lid van de Kamer van Vertegenwoordigers van Belgie, komende van Brussel.

— Heden zijn alle de afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal vergaderd, om in nadere overweging te nemen het ontwerp van wet, strekkende tot het uitschrijven eener belasting op de bezittingen en inkomsten. Men ziet het algemeen verslag van de commissie van rapporteurs over dat wets-ontwerp spoedig te gemoet; zullende de beraadslagingen ook over dat wets-ontwerp na de verschillende, gisteren bepaald, plaats hebben.

— De schrijver van het Adres, geteekend A, verzoekt bekend te maken, dat namens hem aan de redactie der *Staats-Courant* is toegezonden eene wederlegging der tegenspraak van het Adres, voorkomende in de *Staats-Courant* van Zondag en Maandag, den 6 en 7 dezer.

— De Nederlandsche Regering heeft de Fransche Republiek erkend. Den 7 heeft de gezant baron Fagel aan president gen. Cavaignac te Parijs zijne geloofsbrieven overhandigd, bij welke gelegenheid Zijne Exc. gezegd heeft:

« *Mijnheer de President!*

« Door mijnen Souverein benoemd, om Z. M. bij de Fransche Republiek te vertegenwoordigen, zoo heb ik de eer u den brief te overhandigen, waarbij de Koning mij als buitengewoon gezant en gevolmagtigd minister bij haar accrediteert.

« Geroepen, om de banden van eensgezindheid, die sedert lang zoo gelukkig tusschen beide landen bestaan, te behouden en naauwer toe te halen, zoo zal ik al mijne zorgen aanwenden om ze al meer en meer te bevestigen, en om u, mijnheer de President, van de opregtheid der verzekeringen te overtuigen, die ik de eer heb u namens den Koning aan te bieden. »

— Den 8 dezer is te Maastricht, in 68 jarigen ouderdom, overleden de heer *Batta*, president van het Prov. Geregtshof in Limburg, ridder der orde van den Nederl. Leeuw, zeer betreurd door de leden der Regterlijke magt, zijn gezin en de bevolking in het algemeen.

— De gouverneur van Limburg heeft den 4 Augustus eene circulaire uitgevaardigd aan de stedelijke overheden, ten einde de inning van de achterstallige belastingen te bevorderen.

— Zie hier het antwoord namens den Koning gegeven op het adres uit Roermond, van den 28 Julij ll.:

Aan den Edel Groot Achtbaren Heer A. Thissen, Lid der Provinciale Staten van Limburg, en verdere onderteekenaren van een adres aan Z. M. den Koning, te Roermond.

's Gravenhage, den 1 Augustus 1848.

De Koning heeft mij gemagtigd om aan U Edel Groot Achtbare en verdere onderteekenaren, in antwoord op Uw adres van den 28 Julij ll., te kennen te geven:

Dat Zijne Majesteit den inhoud van dat adres met de meeste belangstelling heeft vernomen en overwogen;

Dat Hoogstdezelve daarin met welgevallen vele juiste denkbeelden en inzigten zijner getrouwe onderdanen in Limburg heeft aangetroffen;

Dat Hoogstdezelve wederkeerig meent te mogen vertrouwen, dat deze inwoners van Limburg steeds en vooral ook in de laatste dagen niet onopgemerkt zullen hebben gelaten, hoeveel prijs Zijne Majesteit stelt op de stipte naleving van geslotene tractaten, op de ijverige handhaving van verkregene regten en op de naauwgezette vervulling van opgenomene verpligtingen;

Dat Zijner Majesteits Regering er ernstig op bedacht is, om de gebreken, die het thans nog in werking zijnde belastingstelsel bevonden worden aan te kleven, zoo goed en zoo spoedig mogelijk te doen verbeteren, en door het invoeren van de meest doelmatige spaarzaamheid de lasten van Zijner Majesteits onderdanen te verminderen;

En dat het Zijne Majesteit hoogst aangenaam zal zijn de ingezetenen van Limburg te zien deelen in de tevredenheid en welvaart, daardoor te verkrijgen.

Ik heb de eer door deze mededeeling mij te kwijten van den op mij verstrekten last.

De tijdelijke Minister van Binnenlandsche Zaken,
(*Get.*) J. M. DE KEMPENAER.
Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris-Generaal, (*get.*) J. DE WAL.

— Men schrijft uit Winschoten, onder dagteekening van 6 Aug. jl., het navolgende:

« De zuid-oostelijke uithoek van ons gewest was in den aanvang der afgeloopen week het tooneel van een treurig echt middeleeuwsch vandalismus, van hoedanig, als geheel vreemd aan en zonder eenig verband met eenige staatkundige woeling, onze negentiende eeuw slechts schaars de wedergade oplevert.

De herstelling der zoogenaamde leidijken en waterkeuringen te Ter Apel had aldaar een aantal elders wonende arbeiders bijeenverzameld, welke, voor den tijd dier werkzaamheden, te dier plaatse voor zich en hunne huisgezinnen zomer-woningen of zoogenaamde keeten hadden opgerigt.

Ten behoeve hunner huishoudingen had men, bij gebreke van winkeliers te Ter Apel, uit het naburig Hanoversch kerspel, Rütenbrock, verschillende levensbenoodigdheden aangeschaft, wier voldoening was bepaald, zoodra het aanbesteede werk zoude zijn voleindigd en goedgekeurd.

De min gunstige weêrsgesteldheid vertraagde intusschen het werk, terwijl de Rütenbrocker kooplieden op betaling aandrongen.

In den namiddag van Zondag den 30 Julij jl., na geëindigde godsdienstoefening, verzamelden twee hunner hunne onderhoorigen, voorzagen zich en hen van vuurwapenen, vlegels en kneppels, waarna deze alzoo gewapende horde, door eenige veldwagens begeleid, het Nederlandsch grondgebied overtrok. Al dadelijk werden nu vier der aanwezige woningen aangevallen, ingeloopen en van alles, wat zich in dezelve bevond, beroofd; ook de noodzakelijkste kleederen werden met geweld ontvoerd.

Hiermede nog niet tevreden, werden nu ook deze weerloozen, beroofd van alles, op de gruwzaamste wijze in hunne eigen woningen mishandeld, zoodat negen à tien mannen en drie vrouwen, onder welke eene in hoogzwangeren staat en die zich in den bedenkelijksten toestand bevindt, ernstige wonden hebben bekomen.

Na deze gebouwen te hebben vernield en als met den grond geslecht, keerde de woeste bende, het geroofde, voor zooverre niet vernield, op de bijhebbende wagens medevoerende, naar de Hannoversche grenzen terug. Hier echter had men buiten den waard gerekend, vermits de Hannoversche tolbeambten, bij gebreke van voldoening der inkomende regten, de geroofde goederen benaderden en in beslag namen.

Op de eerste berigten der baldadigheden hebben zich Hun E. A. de heeren officier van justitie en de heer regter commissaris, vergezeld van den beëedigden klerk ter griffie, onmiddellijk begeven naar de zeven uren van hier verwijderde plaats van het misdrijf, ten fine van het noodige onderzoek. Twee hiertoe door hen uitgenoodigde geneeskundigen hebben tevens de wonden der beleedigden onderzocht en de lijders in behandeling genomen, terwijl de ingezetenen der nabijgelegen zoogenaamde Boschwinckelsche-Maaten (gemeente Emmen, provincie Drenthe) met medelijdende menschlievendheid, zooveel in hun beperkt vermogen was, in de noodzakelijkste en eerste behoeften, kleeding, verpleging en huisvesting der ongelukkigen hebben voorzien.

Daar ook de werktuigen der dagloonen waren medegevoerd, hebben ook de ongedeerd gebleven mannen voorloopig allen arbeid moeten staken, zoodat ook de niet-verminkten, beroofd en ontbloot van alles, met hunne gezinnen in den deerniswaardigsten toestand verkeeren.

Aller treurig lot zij meer algemeen der Nederlandsche weldadigheid aanbevolen, zullende voorzeker gaarne de plaatselijke godsdienstleeraren te Ter Apel den hulpbehoevenden willen uitreiken zoodanige bijdragen, van welken aard ook, als welke de Nederlandsche weldadigheid te dien einde mogt willen afzonderen.

Intusschen is het onzer zoo ijverige justitie, gerugsteund door de in deze streken ter harer dienst geplaatste militaire magt, gelukt, een aantal der schuldigen op te sporen, tegen welke dan ook door de bevoegde autoriteit ten aanzien van tien hunner regts-ingang is verleend, met bevel tot inhechtenisneming, van welk bevel langs den diplomatischen weg de tenuitvoerlegging zal worden beproefd. »

Buitenlandsche berigten.

Frankrijk. — De nationale vergadering zet de beraadslagingen over de dagbladen voort. Het beginsel der borgstelling houdt de vergadering verdeeld; intusschen zal de voordragt denkelijk wel doorgaan, ook omdat zij slechts tijdelijk is.

Men sprak van de terugkomst van den heer *Lamartine* aan het bestuur der buitenl. zaken.

Italië. — De Oostenrijkers rukken wel naar Milaan, doch zijn die stad nog niet binnengetrokken; integendeel heeft *Karel-Albert*, den 2 Augustus, zich in een verschanst kamp bij die stad geworpen, aan het hoofd van 45,000 man.

Uit de verklaringen in Frankrijk en Engeland gedaan, moet men opmaken, dat beide landen de bemiddeling aan de krijgvoerende partijen zullen aanbieden. Intusschen verzekert men, dat Oostenrijk door zijne jongste overwinningen vervoerd, die bemiddeling wil afslaan, ook omdat het de Fransche Republiek niet erkend heeft. Het doet thans hooge eischen ter regeling van de zaken.

Oostenrijk. — De Keizer zal de hem uit Weenen gezondene bezending met alle oplettendheid ontvangen; en men verzekert dat Z. M. naar de hoofdstad zal terugkeeren.

Groot-Britannie. — Het hoofd der Iersche oproerigen, *Smith O'Brien*, is gevangen genomen; zijne partij is geheel uit het veld geslagen; en de jongste maatregelen van het bestuur zijn dus met volkomen goeden uitslag bekroond.

Te 's Gravenhage, bij GEBROEDERS BELINFANTE.